

istifadə edilməməlidir. Keyfiyyətli şitil və yaxşı məhsul əldə olunmasının əsası keyfiyyətli toxumlardır. Toxumları yaxşı ad çıxarmış, etibarlı ixtisaslaşdırılmış mağazalardan alın. Toxum bağlamalarında onun sortu, toxumların miqdarı və yararlılıq müddəti dəqiq göstərilməlidir.

2. Toxumları bərk, mənşəyi naməlum ağır torpaq qatışıqına səpməyin. Ən yaxşı qatışıq - əvvəlcədən, payızdan hazırlanmış qatışıqdır. Tərəvəz bitkilərinin əksəriyyətindən ötrü ən yaxşı torpaq qatışıqının tərkibi səpin və pikirovka üçün aşağıdakıdır: 2 hissə kompost, 1 hissə ağac kəpəyi, 1 hissə qum. Təzə ovuntuları ammonium şorasının yaxud sidik cövhərinin zəif məhlulu ilə islatmaq lazımdır.

3. Qutularda olan torpaq qatışıqı toxumları səpməzdən qabaq sulanmalıdır, yoxsa su toxumları torpağın dərinliyinə aparacaq və cücərtilərin görünmə dövrü uzanacaqdır.

4. Toxumlar normada səpilməlidir, yoxsa bitkilər uzun və zəif olacaq, “qaraayaqcıq” xəstəliyinə yoluxacaq.

5. Optimal temperatur rejiminin zəruriliyi yaddan çıxarılmamalıdır. Ümumi qayda: çıxışlar görünənə qədər temperatur yüksək, görünəndən sonra gündüz 5-7°C, gecələr 10 °C aşağı olmalıdır. Bu çıxışların böyüməsini ləngidir.

6. Səpindən ötrü pis qurudulan qablardan istifadə edilməməlidir. Onlarda su qalaraq toxumları, həmçinin çıxışların başlanğıc mərhələsində cücərtilərini məhv etməyə səbəb olur.

7. Toxum cücərtiləri işıqlı yerə qoyulmalıdır. Işıqlanmanın çatışmaması şitilin əyilməsinə və dartılmasına gətirib çıxarır ki, bu da onun keyfiyyətini kəskin pisləşdirir və gələcək məhsulu azaldır. Işıq və istilik şitilin müvəffəqiyyətlə becərilməsindən ötrü çox vacibdir. Əlavə işıqlandırma müvəffəqiyyət şansını yüksəldir. Bitkiləri o qədər əlavə işıqlandırmaq lazımdır ki, işıqlı gün 12-

14 saat təşkil etsin. Bitkiləri səhər tezdən yaxud axşam əlavə işıqlandırmaq daha yaxşıdır.

8. Şitilin pikirovkası başqa yerə köçürülməsi gecikdirilməlidir. Tərəvəz bitkilərinin əksəriyyətindən ötrü bu, 2-3 həqiqi yarpaq çıxandan sonra edilməlidir. Pikirovkadan sonra bitkilər suvarılmalı və 1-2 gün kölgələndirilməlidir.

9. Pikirovka edəndən sonra şitilə qulluq göstərilməlidir. Pikirovkadan 4-5 gün sonra bitkilərin birinci əlavə yepləndirilməsi aparılmalıdır. Bundan ötrü mineral və asan mənimsənilən üzvi qida maddələrinin məhlulundan istifadə etmək daha yaxşıdır. Mineral və üzvi gübrələri növbələşdirməklə, bitkilər 10 gündən bir əlavə yepləndirilməlidir.

10. Şitili daimi yerə basdırmazdan əvvəl sulanmalıdır. Şitili şitil olan qabları daimi yerinə əkməzdən 10 gün əvvəl 2-3 saatlığa balkona, aynabəndə çıxarılmalı, otağın pəncərələri açılmalıdır. Şitilin açıq havada qalma vaxtı tədricən artırılmalıdır. Şitil axşam, yaxud tutqun havada basdırılmalı, bitkilər olan dibçək və çalalara çoxlu su verilməlidir.

Samid Eyvazov,
özal məsləhətçi

İkinci Kənd Təsərrüfatının İnkişafı və
Kreditləşdirilməsi Layihəsi

“Masallı Regional
Məsləhət Mərkəzinin fəaliyyəti”

Layihə
Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı
Nazirliyi Yanında Kənd Təsərrüfatı
Kreditləri üzrə Dövlət Agentliyi
tərəfindən maliyyələşdirilir.

İcraçı: Aqro-Məsləhət Qeyri Hökumət Təşkilatı

Ünvan: Bakı, C.Cabbarlı 40.
Tel/faks 498188, 5967018.

“Köser” mətbəəsində çap olunmuşdur. Sayı 5000.

Sağlam və möhkəm şitil yetişdirmək olarmı?

Bakı-2010

1. Üstündə firma qeydləri olmayan pomidor, xiyar, balqabaq və bibər toxumlarını epin məhlulunda 12-24 saat islatmaq lazımdır. Sonra boşqabda nəm salfetin, yaxud cunanın üstünə düzüb, nəmləndirilməli və üstü örtülməlidir. Epin toxumların cücərmə qabiliyyəti və enerjisinin, həmçinin bitkilərin əlverişsiz ekoloji şəraitlərə davamlığının yüksəldilməsi məqsədilə istifadə olunur. Toxumlar düzülmiş boşqablar temperaturu 22-26°C olan yerdə saxlanmalıdır. Salfeti hər gün dəyişdirmək məsləhətdir. Toxumlar çırtlanmağa başlayanda onlar torpağa səpilməlidir.

2. Torpaq səpindən qabaq nəmləndirilməli və dibçəklər, yaxud qutular da nəm saxlanmalıdır. Torpağa 0,015 %-li natrium-qumat (1 m²-ə 0,75 q preparat) məhlulu çilənməlidir. Belə məhlul ilə torpağı üç dəfə: səpindən sonra, pikirovkadan sonra və 15 gün keçmiş suvarırlar.

3. Torpaqda nəmlik həddindən artıq olmamalıdır, çünki hava keçirməsi dayandığına görə toxumlar çürüyüb məhv olur. Belə hal şitillərin becərilməsində də müşahidə olunur, lakin bu zaman köklərin bir hissəsi, yaxud hamısı məhv olur. Onlarda torpaq zərərvericiləri (ayağıquyruqlular, gənələr) məskunlaşır. Zərərvericilər köklərin məhv olma prosesini sürətləndirir və çox vaxt bitkilərin göbələk və bakterial xəstəliklərlə yoluxmasına səbəb olur.

4. Hər bitkidən ötrü tövsiyə olunan, şitilin boy və inkişafı üçün optimal rejimə riayət edilməlidir. O, fərqli ola bilər. Məsələn, pomidordan ötrü 16-18°C, xiyardan ötrü isə 18-20 ° C temperatur məsləhət görülür. Torpaqda rütubət tam rütubət tutumunun 85%-indən çox olmalıdır. Torpağın suvarılması mülayim (suvarma suyunun temperaturu ən azı 20 ° C) olmalıdır.

Şitil nədən xəstələnir? Əsas infeksiya mənbəyi şitilin əkildiyi torpaq və yetişdirildiyi qabdır. Qab kalium permanqanat məhlulu ilə isladılmalı və qaynar su ilə yuyulmalıdır. Şitil əkiləcək torpağı dezinfeksiya

etmək vacibdir: o, səpindən iki həftə əvvəl bir neçə dəqiqə qaynar suda qaynadılıb və qurudulmalıdır.

Dezinfeksiyadan sonrakı ilk günlərdə torpaqda gedən proseslər çirtmiş toxumlara, həmçinin cavan bitkilərə əlverişsiz təsir edə bilər. Ona görə də toxumlar ən azı 2 həftədən sonra səpilməlidir.

Bütün şərtlərə əməl olunmadıqda, cavan bitkilərin bir hissəsi xəstələnir. Onların tutulduğu “qaraayaqcıq” adlanan xəstəliyin əlamətləri: gövdəciyin əsasında qonur, yaxud qəhvəyi ləkələr əmələ gəlir, yarpaqlar və ləpələr tünd-yaşıl rəng alır. Cücərtilərin gövdəcikləri əyilir, ölgünləşir, sonra bitki məhv olur. Xəstələnmiş bitkini torpaqdan çıxartdıqda köklərinin qonurlaşdığı, yaxud qaraldığı, gövdənin quruduğu, uzununa kəsikdə kök boyuncuğunda qonurlaşmış damarlar görünür. Bu xəstəliyin törədiciyi torpaq göbələkləri olan rizoktoniya, fitoftora, pitium və olpidiumdur.

İnfeksiya mənbəyi toxumlarda da ola bilər. Firma toxumları, bir qayda olaraq, xarici infeksiyalardan azaddırlar. “Əldəqayırma” toxumların yoluxma ehtimalı böyükdür. Toxum infeksiyalarının törədiciyi xüsusi metodika üzrə isitməklə, yaxud dərmanlamaqla çıxarılır.

Ev şəraitlərində toxumları səpindən qabaq möhkəm kalium permanqanat məhlulunda islatmaq məsləhət görülür. Bu toxumların səthində olan çoxlu törədiciyi məhv etməyə imkan verir.

Toxumdaxili infeksiyaların bəzi törədiciyi bəzi mövcud üsullarla məhv etmək olmur. Ona görə də toxumları vegetasiya ərzində zərərvericilərlə yoluxmamış sağlam bitkilərdən götürmək vacibdir. Təhlükəli virus və göbələk (fitoplazma) xəstəliklərinin keçiriciləri mənənələr, tripslər, ağqanad fosenoidlər və cırcıramalardır.

Şitilin bakterial xəstəliyi də məlumdur. Bakteriyaların törətdiyi bu xəstəlik ləpələri, yarpaqları və meyvələri zədələyir. Cücərtilərdə ləpələrin kənardan xırda açıq-qəhvəyi ləkələr görünür, onlar

tədricən böyüyərək bütün səthi tutur. Yoluxmuş cücərtilər məhv olur. Bəzən zoğcuqların toxum qabığından sonra dərhal ölməsi müşahidə edilir. Vegetasiya dövründə bakterioz birinci növbədə aşağı cərgə yarpaqlarda görünür. Onlarda kələ-kötür tünd-boz yaxud qəhvəyi ləkələr əmələ gəlir. Bu ləkələr nəmlik yüksək olanda yağlı ləkələrə çevrilir. Yarpaqların aşağı tərəfində, tərkibində çoxlu bakteriyalar olan, bulanlıq sarımtıl mayenin yapışqan damlaları meydana çıxır. Bakteriyaların həyat fəaliyyətinin məhsulları suvarma zamanı su ilə yuyularaq sağlam bitkilərə keçir. Vaxt keçdikcə ləkənin toxuması quruyur və rənglənir.

Toxumlar düzgün saxlanmadıqda, həşəratlar və gənələrlə zədələnilir. Onların xarici örtükləri, sonra isə ehtiyat maddələrin olduğu rüseyim yaxud endospermi pozulur. Un və akarid gənələri daha təhlükəlidir, çünki kiçik ölçüdə olmalarına baxmayaraq, az görünən zədələr vurma qabiliyyətinə qabildir. Lakin bu zədələr toxumların cücərmə və yaşama qabiliyyətini aşağı salır. Odur ki, toxumlar möhkəm kisəciklərdə, yaxud kağız zərflərdə, ərzaq məhsullarından uzaq quru yerdə saxlanmalıdır.

Bitkilərin müdafiə tədbirləri. “Qaraayaqcıq” xəstəliyinə tutulmuş şitili çox vaxt çıxış edirlər, ona görə ki, bu xəstəliyi müalicə etməkdənsə, qabağını almaq daha asandır. Ancaq bitkilərin nisbətən sağalmasına nail olmaq torpağa fundazolun 0.2 %-li məhlulunu çiləməklə mümkündür. Xiyar şitilləri əlverişli şəraitlərdə tez böyüyüb inkişaf edir, onların göbələk xəstəliklərinə tutulma dövrü qısdır. Daha güclü cücərtilər yoluxmaya yaxşı davam gətirir. Mis-sulfatın mikrodozaları ilə işləmə bakterioza yoluxmuş bitkilərin miqdarını təxminən 2 dəfə azaldır. Həmçinin mis-xlor oksidinin 0,5 %-li suspenziyasından, yaxud 0,3 %-li oksixomadan istifadə etmək olar.

Şitil yetişdirmək üçün tələb olunan 10 şərt:

1. Təsadüfi mənbənin toxumları səpin üçün